

LATVIJAS REPUBLIKAS MINISTRU KABINETS

2012.gada
Rīgā

Rīkojums Nr.
(prot. Nr. .§)

**Grozījumi Konceptijā par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti
ilgtermiņā**

1. Izdarīt Konceptijā par sociālās apdrošināšanas sistēmas stabilitāti ilgtermiņā (apstiprināta ar Ministru kabineta 2010.gada 17.novembra rīkojumu Nr.674) šādus grozījumus:

1.1. izteikt 2.2.apakšpunkta 3.varianta 1., 2. un 3.punktu šādā redakcijā:

„1) Pensionēšanās vecuma paaugstināšana.

2014.gada 1.janvārī un 2015.gada 1.janvārī pensionēšanās vecums paaugstināms par trim mēnešiem un no 2016.gada ar katra gada 1.janvāri paaugstināms par sešiem mēnešiem, līdz tiek sasniegts 65 gadu vecums.

Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes sniegtajiem datiem, sākot ar 2010.gadu, demogrāfiskā noslodze ar pensijas vecuma iedzīvotājiem sāk pieaugt, un pieauguma temps paliek arvien straujāks: ja 2009.gada sākumā darbspējas vecumu pārsniegušo skaits vidēji uz 1000 personām darbspējas vecumā bija 303 personas, tad 2010.gada sākumā tās bija 306 personas, bet 2011.gada sākumā jau 311 personas. Savukārt pēc Centrālās statistikas pārvaldes apkopotajiem provizoriskajiem tautas skaitīšanas rezultātiem iedzīvotāju skaits 2011.gada 1.martā darbspējas vecumā ir 1 326 019, bet virs darbspējas vecumā 450 124, līdz ar ko, aprēķinot demogrāfiskās noslodzes līmeni, ņemot vērā tautas skaitīšanas provizoriskos rezultātus, darbspējas vecumu pārsniegušo skaits vidēji uz 1000 personām darbspējas vecumā ir 339 personas, jeb par 28 personām vairāk, kā 2011.gada sākumā (311 personas).

Straujo sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodzes kāpumu 2010.gada janvārī salīdzinājumā ar 2009.gada janvāri veicinājis gan sociālo iemaksu veicēju skaita samazinājums - par gandrīz 160 tūkst., gan pensionāru skaita pieaugums - par 9,0 tūkst. Lai gan 2011.gada sākumā, salīdzinot ar 2010.gada sākumu, sociālo iemaksu veicēju skaits mazliet pieauga (par 22,9 tūkst.), arī pensionāru skaits pieauga - vēl par 3,6 tūkst, līdz ar to kopumā tikai nedaudz mazinot sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodzi. Demogrāfiskās noslodze ir cieši saistīta ar sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodzi. Pieaugot demogrāfiskai noslodzei ar pensijas vecuma iedzīvotājiem, lielāka kļūst arī sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodze ar pensionāriem, kas 2011.gada janvārī, pārsvarā gan ekonomisko faktoru rezultātā, bija ļoti augsta;

2011.gada 29.novembrī LR Saeimas Sociālo un darba lietu komisijā tika pieņemts likumprojekts „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām”” (atzīts par steidzamu), saskaņā ar kuru līdz 2013.gada 31.decembrim tika pagarināta priekšlaicīgās pensionēšanās iespēja. Vienlaikus tika panākta vienošanās, ka, pagarinot priekšlaicīgās pensionēšanās iespēju, vispārējais pensionēšanās vecums paaugstināms jau ar 2014.gadu. Ņemot vērā minēto, likumprojektā tika iekļauta norma, saskaņā ar kuru Ministru kabinetam līdz 2012.gada 1.maijam jāiesniedz Saeimai likumprojekts pensiju sistēmas ilgtermiņa stabilitātes veicināšanai, izvērtējot arī iespējas paaugstināt vecumu, pēc kura sasniegšanas personām ir tiesības uz vecuma pensiju. Katru gadu priekšlaicīgi pensiju pieprasa vidēji 9,5 tūkst. pensionāru, tātad divu gadu laikā, t.i. laikā, kad ir pagarināta iespēja pieprasīt vecuma pensiju priekšlaicīgi, pensionāru skaits palielināsies vidēji par 19 tūkst., kas radīs sociālās apdrošināšanas sistēmai vēl lielāku noslodzi ar pensionāriem.

2) Izdienas pensiju vecuma paaugstināšana.

Kopš 1998.gada izdienas pensiju saņēmēju loks pakāpeniski ir paplašināts, un papildus no speciālā budžeta izmaksājamajām izdienas pensijām no valsts pamatbudžeta piešķir un izmaksā izdienas pensijas militārpersonām, „Iekšlietu ministrijas sistēmas un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, prokuroriem, Satversmes aizsardzības biroja amatpersonām, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonām, valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncetrorganizāciju, teātru un cirka māksliniekus, diplomātiem un tiesnešiem. Minēto izdienas pensiju pensionēšanās vecums ir zems, t.i., robežās no 38 līdz 55 gadiem (izņemot tiesnešus, kuriem pensionēšanās vecums noteikts, sasniedzot likumā „Par valsts pensijām” noteikto pensionēšanās vecumu).

Izdienas pensiju piešķiršanu šobrīd regulē astoņi normatīvie akti. Sākot ar 2011.gada 1.janvāri, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra nodrošina vienotu izdienas pensiju administrēšanu (izņemot militārpersonu un Satversmes aizsardzības biroja darbinieku pensijas). Ņemot vērā minēto, ir nepieciešams sakārtot sadrumstaloto izdienas pensiju regulējumu un izstrādāt vienotu izdienas pensiju likumu, kur, tostarp, paredzētu pakāpeniski paaugstināt izdienas pensijas vecumu un pārskatīt izdienas stāžu, bet nepieļaujot izdienas pensiju saņēmēju loka paplašināšanu.

3) No 2014.gada pārstrukturizēt piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijām izmaksas avotu no sociālās apdrošināšanas budžeta uz valsts pamatbudžetu.

Saskaņā ar 2010.gada 19.novembra Ministru kabineta sēdes protokola Nr.65 1§ 2.punktu piemaksu pie valsts vecuma un invaliditātes pensijām izmaksu ar 2014.gada 1.janvāri jāsedz no valsts pamatbudžeta līdzekļiem.”

1.2. izteikt 2.2.apakšpunkta 3.varianta 5.punktu šādā redakcijā:

„5) vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā apdrošināšanas stāža paaugstināšana līdz 15 gadiem, sākot ar 2014.gada 1.janvāri, un līdz 20 gadiem, sākot ar 2020.gada 1.janvāri.

Šobrīd saskaņā ar likumu minimālais nepieciešamais apdrošināšanas stāžs tiesību uz valsts vecuma pensiju iegūšanai ir tikai 10 gadi. Tas ir arī viens no zemākajiem ES. Ņemot vērā darba mūža garumu līdz pensijas vecuma sasniegšanai, tas ir ļoti zems. Līdz ar to vienlaikus ar vispārējā pensionēšanās vecuma paaugstināšanu no 2014.gada 1.janvāra nepieciešams palielināt minimālo apdrošināšanas stāžu. Minimālā apdrošināšanas stāža paaugstināšana veicinās iedzīvotājus veikt valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, tādējādi mazinot ēnu ekonomikas īpatsvaru.”

1.3. papildināt 2.2.apakšpunkta 3.variantu ar 11.punktu šādā redakcijā:

„11) vienlaikus pakāpeniski paaugstināt pensionēšanās vecumu priekšlaicīgajām pensijām, līdz tiek sasniegts 63 gadu vecums:

- 2014. un 2015.gada 1.janvārī par trim mēnešiem;
- no 2016.gada līdz 2020.gadam katra gada 1.janvārī par sešiem mēnešiem, līdz tiek sasniegts 63 gadu vecums;

Šobrīd likums paredz priekšlaicīgās pensionēšanās iespēju kā pārejas normu līdz 2013.gada 31.decembrim. Paaugstinot vispārējo pensionēšanās vecumu, paredzēts noteikt tiesības pieprasīt vecuma pensiju priekšlaicīgi bez termiņa ierobežojuma.”

2. Izteikt koncepcijas kopsavilkuma 3.punkta 3.varianta 1., 2. un 3.punktu šādā redakcijā:

„1, Pensionēšanās vecuma paaugstināšana.

2014.gada 1.janvārī un 2015.gada 1.janvārī pensionēšanās vecums paaugstināms par trim mēnešiem un no 2016.gada ar katra gada 1.janvāri paaugstināms par sešiem mēnešiem, līdz tiek sasniegts 65 gadu vecums.

Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes sniegtajiem datiem, sākot ar 2010.gadu, demogrāfiskā noslodze ar pensijas vecuma iedzīvotājiem sāk pieaugt, un pieauguma temps paliek arvien straujāks: ja 2009.gada sākumā darbības vecumu pārsniegušo skaits vidēji uz 1000 personām darbības vecumā bija 303 personas, tad 2010.gada sākumā tās bija 306 personas, bet 2011.gada sākumā jau 311 personas. Savukārt pēc Centrālās statistikas pārvaldes apkopotajiem provizoriskajiem tautas skaitīšanas rezultātiem iedzīvotāju skaits 2011.gada 1.martā darbības vecumā ir 1 326 019, bet virs darbības vecumā 450 124, līdz ar ko, aprēķinot demogrāfiskās noslodzes līmeni, ņemot vērā tautas skaitīšanas provizoriskos rezultātus, darbības

vecumu pārsniegušo skaits vidēji uz 1000 personām darbības vecumā ir 339 personas, jeb par 28 personām vairāk, kā 2011.gada sākumā (311 personas).

Straujo sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodzes kāpumu 2010.gada janvārī salīdzinājumā ar 2009.gada janvāri veicinājis gan sociālo iemaksu veicēju skaita samazinājums - par gandrīz 160 tūkst., gan pensionāru skaita pieaugums - par 9,0 tūkst. Lai gan 2011.gada sākumā, salīdzinot ar 2010.gada sākumu, sociālo iemaksu veicēju skaits mazliet pieauga (par 22,9 tūkst.), arī pensionāru skaits pieauga - vēl par 3,6 tūkst, līdz ar to kopumā tikai nedaudz mazinot sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodzi. Demogrāfiskās noslodze ir cieši saistīta ar sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodzi. Pieaugot demogrāfiskai noslodzei ar pensijas vecuma iedzīvotājiem, lielāka kļūst arī sociālās apdrošināšanas sistēmas noslodze ar pensionāriem, kas 2011.gada janvārī, pārsvarā gan ekonomisko faktoru rezultātā bija ļoti augsta;

2011.gada 29.novembrī LR Saeimas Sociālo un darba lietu komisijā tika pieņemts likumprojekts „Grozījumi likumā „Par valsts pensijām”” (atzīts par steidzamu), saskaņā ar kuru līdz 2013.gada 31.decembrim tika pagarināta priekšlaicīgās pensionēšanās iespēja. Vienlaikus tika panākta vienošanās, ka pagarinot priekšlaicīgās pensionēšanās iespēju, vispārējais pensionēšanās vecums paaugstināms jau ar 2014.gadu. Ņemot vērā minēto, likumprojektā tika iekļauta norma, saskaņā ar kuru Ministru kabinetam līdz 2012.gada 1.maijam jāiesniedz Saeimai likumprojekts pensiju sistēmas ilgtermiņa stabilitātes veicināšanai, izvērtējot arī iespējas paaugstināt vecumu, pēc kura sasniegšanas personām ir tiesības uz vecuma pensiju. Katru gadu priekšlaicīgi pensiju pieprasa vidēji 9,5 tūkst. pensionāru, tātad divu gadu laikā, t.i. laikā, kad ir pagarināta iespēja pieprasīt vecuma pensiju priekšlaicīgi, pensionāru skaits palielināsies vidēji par 19 tūkt., kas radīs sociālās apdrošināšanas sistēmai vēl lielāku noslodzi ar pensionāriem.

2. Izdienas pensiju vecuma paaugstināšana.

Kopš 1998.gada izdienas pensiju loks pakāpeniski ir paplašinājies, un papildus no speciālā budžeta izmaksājamajām izdienas pensijām no valsts pamatbudžeta piešķir un izmaksā izdienas pensijas militārpersonām, „Iekšlietu ministrijas sistēmas un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm, prokuroriem, Satversmes aizsardzības biroja amatpersonām, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja amatpersonām, valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka māksliniekiem, diplomātiem un tiesnešiem. Minēto izdienas pensiju pensionēšanās vecums ir zems, t.i., robežās no 38 līdz 55 gadiem (izņemot tiesnešus, kuriem pensionēšanās vecums noteikts, sasniedzot likumā „Par valsts pensijām” noteikto pensionēšanās vecumu).

Izdienas pensiju piešķiršanu šobrīd regulē astoņi normatīvie akti. Sākot ar 2011.gada 1.janvāri, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra nodrošina vienotu izdienas pensiju administrēšanu (izņemot militārpersonu un Satversmes aizsardzības biroja darbinieku pensijas). Ņemot vērā minēto, ir nepieciešams

sakārtot sadrumstaloto izdienas pensiju regulējumu un izstrādāt vienotu izdienas pensiju likumu, kur, tostarp, paredzētu pakāpeniski paaugstināt izdienas pensijas vecumu un pārskatīt izdienas stāžu, bet nepieļaujot izdienas pensiju saņēmēju loka paplašināšanu.

3. No 2014.gada pārstrukturizēt piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijām izmaksas avotu no sociālās apdrošināšanas budžeta uz pamatbudžetu.

Saskaņā ar 2010.gada 19.novembra Ministru kabineta sēdes protokola Nr.65 1§ 2.punktu piemaksu pie valsts vecuma un invaliditātes pensijām izmaksu ar 2014.gada 1.janvāri jāsedz no valsts pamatbudžeta līdzekļiem.”

3. Izteikt koncepcijas kopsavilkuma 3.punkta 3.varianta 5.punktu šādā redakcijā:

„5. Vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā apdrošināšanas stāža paaugstināšana līdz 15 gadiem, sākot ar 2014.gada 1.janvāri, un līdz 20 gadiem, sākot ar 2020.gada 1.janvāri.

Šobrīd saskaņā ar likumu tiesību uz valsts vecuma pensiju iegūšanai nepieciešamais minimālais apdrošināšanas stāžs ir tikai 10 gadi. Tas ir arī viens no zemākajiem ES. Ņemot vērā darba mūža garumu līdz pensijas vecuma sasniegšanai, tas ir ļoti zems. Līdz ar to vienlaikus ar vispārējā pensionēšanās vecuma paaugstināšanu no 2014.gada 1.janvāra nepieciešams palielināt minimālo apdrošināšanas stāžu. Minimālā apdrošināšanas stāža paaugstināšana veicinās iedzīvotājus veikt valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, tādējādi mazinot ēnu ekonomikas īpatsvaru.”

4. Papildināt koncepcijas kopsavilkuma 3.punkta 3.variantu ar 11.punktu šādā redakcijā:

„11. Vienlaikus pakāpeniski paaugstināt pensionēšanās vecumu priekšlaicīgajām pensijām, līdz tiek sasniegts 63 gadu vecums:

- 2014. un 2015.gada 1.janvārī par trim mēnešiem;
- no 2016.gada līdz 2020.gadam katra gada 1.janvārī par sešiem mēnešiem, līdz tiek sasniegts 63 gadu vecums;

Šobrīd likums paredz priekšlaicīgās pensionēšanās iespēju līdz 2013.gada 31.decembrim. Paaugstinot vispārējo pensionēšanās vecumu, paredzēts noteikt tiesības pieprasīt vecuma pensiju priekšlaicīgi bez termiņa ierobežojuma.”

5. Labklājības ministrijai nedēļas laikā iesniegt precizēto koncepciju Valsts kancelejā.

Ministru prezidents

V.Dombrovskis

Labklājības ministre

I.Vinķele

2012.02.22. 13:06

1594

I.Upīte

67021556; Inese.Upite@lm.gov.lv